

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: VN/1393/2020

Lausuntopyyntö työryhmän ehdotuksesta lähestymiskiellon tehostamiseksi (Lähestymiskiellon tehostaminen; Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:26).

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä

Tuomariliitto pitää työryhmän ehdotuksessa esitettyjä tavoitteita kannatettavina.

Ehdotetuilla muutoksilla tulee olemaan olennainen vaikutus tuomioistuimissa vireillä olevien lähestymiskieltoasioiden määrään. Muutosten toteuttaminen käytännössä edellyttää siten tuomioistuinten riittävän perusrahoituksen ja resurssoinnin turvaamista.

Lausuntopyyntö ja siinä yksilöidyt otsikot

Lähisuhdeväkivallan riskinarviointi

Ei lausuttavaa.

Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset

Ei ole tarvetta muuttaa kiellon määräämisen edellytyksiä, kuten ehdotuksessa on lausuttu.

Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta

Kannatettava. Poliisin määräämisen väliaikaisten lähestymiskieltojen käyttäminen olisi perusteltua nykyistä useammin.

Käytännössä väliaikaisten lähestymiskieltojen osalta ongelmaksi on muodostunut se, ettei hakija enää tuomioistuimen käsitellessä asiaa saavu oikeuteen, eikä edellytyksiä lähestymiskieltoasian käsittelemiselle enää ole. Poliisin määrätessä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta hakijana lähestymiskieltoasiassa on poliisi, jolloin suojattavan henkilön poissaolo oikeudesta ei estäisi asian käsittelyä ja lähestymiskiellon määräämistä. Tämä parantaisi merkittävästi lähestymiskieltoilla suojattavien henkilöiden asemaa. Tämä ei kuitenkaan ole ongelmaton tilanne. Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset on joka tapauksessa tutkittava ja suojattavan henkilön kuuleminen todistelutarkoituksessa on usein keskeinen näyttö asiassa ja siten myös suojattavan henkilön

henkilökohtainen läsnäolo lähestymiskieltoasian käsittelyssä on tarpeen asian selvittämiseksi. Myöskään lähestymiskiellon määrääminen ääritilanteessa ilman suojattavan henkilön tuomioistuimelle ilmaisemaa tahtoa ei ole ongelmaton eikä kannatettavaa.

Turvallisuutta parantavat toimenpiteet lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä

Ei lausuttavaa.

Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin

Ei lausuttavaa.

Oikeudellinen apu

Kannatettava. Parantaa lähestymiskieltoasioiden asianosaisten oikeusturvaa.

Oikeudenkäyntimaksu

Kannatettava ottaen huomioon ehdotuksen tavoitteet.

Lasten asema

Käytännössä lähestymiskieltoja ja niiden hakemisia voidaan yrittää käyttää hyväksi myös lasten huolto- ja tapaamiskiistoissa. Toisaalta lähestymiskieltoja voidaan pyrkiä kiertämään ja kiellon hakijaan vaikuttamaan lasten tapaamisten kautta. Lähestymiskieltojen ratkaisuihin tulisi siksi ottaa aina tapauskohtaisesti kantaa siihen, miten kielto vaikuttaa voimassa olevaan asianosaisten väliseen lasten tapaamisoikeuteen ja sen toteutumiseen. Toisaalta lähestymiskieltoasian käsittelystä ei saa muodostua lapsen huoltoa ja/tai tapaamisoikeutta koskevan riita-asian uusintakäsittelyä.

Lähestymiskiellon valvonta

Tuomariliitto toteaa, että ehdotetulla lähestymiskiellon sähköisellä valvonnalla puututaan merkittävästi yksilön perusoikeuksiin, liikkumisvapauteen ja yksityiselämän suojaan. Tuomariliitto yhtyy Helsingin käräjäoikeuden lausunnossa esitettyyn. Sähköisen valvonnan käyttöä rajoittaa merkittävästi lähestymiskieltoasioiden määräämisen matalahko näyttökynnys. Sitä ei ainakaan voisi määrätä vastaavan matalan kynnyksen perusteella. Sitä ei voisi toteuttaa myöskään ilman vastaajan kuulemistä.

Välttämättömyyskriteeri ei ole riittävän täsmällisesti määritetty. Kynnys on sinänsä esityksessä asetettu melko korkealle. Esityksen perusteluiden nojalla (s. 76-77) ei voi kuitenkaan välttyä ajatukselta, että tältä osin lähestymiskieltoasiat ja niissä esitettävä/vaadittava näyttö lähestyisi jo rikosasioiden käsittelyä etenkin silloin, kun kieltoon vaadittua ei ole vielä tuomittu esim. hakijaan kohdistuvasta rikoksesta. Asetettu kynnys voi siten jossain tapauksessa johtaa siihen, että lähestymiskieltoasiassa käydään käytännössä näytöllisesti jonkinlainen rikosasian esioikeudenkäynti. Luontevinta sähköistä valvontaa olisi käyttää aikaisintaan siinä yhteydessä, jos on todennäköisiä syitä epäillä henkilöä lähestymiskiellon rikkomisesta. Joka tapauksessa sähköisen valvonnan käyttäminen tehosteena edellyttää korkeaa kynnystä eikä se voi olla säännönmukainen tehostetoimi.

Kun kysymys on keskeisten perusoikeuksien rajoittamisesta, Tuomariliitto katsoo, että perustuslakivaliokunnan ja Euroopan unionin tuomioistuimen käytäntöä perusoikeuksien rajoittamisesta olisi syytä käydä nyt esitettyä laajemmin läpi.

Lähestymiskiellon rikkominen

Tuomariliitto ei kannata, että lähestymiskiellon rikkomista koskevan rikosasian käsitteleminen säädettäisiin kiireelliseksi.

Esityksen tavoite ja tarkoitus ovat hyvät. Lähestymiskiellon rikkomiseen liittyvien asioiden pitkä käsittelyaika heikentää kiellolla suojattavan henkilön oikeusturvaa ja lähestymiskiellon tehokkuutta. Ei ole kuitenkaan perusteltua asettaa lähestymiskiellon rikkomista koskevia asioita monista muista rikosasioista (kuten seksuaalirikokset, lähisuhdeväkivalta tai muut vakavat rikokset) poikkeavaan asemaan. Esitys ei ole myöskään täysin johdonmukainen siinä suhteessa, että lähestymiskiellon perusteena olevat asiat käsiteltäisiin jatkossakin ilman kiireellisyysperustetta. Toisekseen pitkät käsittelyajat johtuvat pitkälti tuomioistuinten perusrahoituksen riittämättömyydestä, mikä vaikuttaa kaikkien käsiteltävien juttujen viivästymiseen. Uuden ohituskaistan luominen tietyille juttutyypille tarkoittaa käytännössä sitä, että ja muiden asiaryhmien käsittelyajat viivästyisivät.

Kiellon rikkominen on yhteydessä usein muihin vakaviin rikoksiin. Kiireelliseksi säätäminen ei saisi johtaa kiellon rikkomista koskevien asioiden erottamiseen muista asianosaisten välisistä rikosasioista.

Ehdotettu kiireellisyysvaatimus koskisi koko viranomaisketjua. Viranomaisten resurssien valossa on epärealistista, että esitutkintavaiheessa kyettäisiin lähestymiskiellon rikkomista koskevat asiat käsittelemään aidosti kiireellisenä.

Lisäksi kiinnitetään huomiota siihen, että kiireellisyydestä säätäminen lähestymiskieltolaissa ei ole onnistunut sääntelyä, koska erikseen on jo säädetty tietyt asioiden käsittelyjen kiireellisyysperusteet oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa ja esitutkintalaissa.

Ehdotuksen vaikutukset

Ehdotetuilla muutoksilla on merkittävää vaikutusta tuomioistuimissa vireillä olevien asioiden määrään. Muutosten toteuttaminen edellyttää tuomioistuinten riittävää lisärahoitusta. Ennen uudistuksen voimaantuloa lisämäärärahararve pitää olla arvioitu ja uudistuksen vaatimat lisäresurssit tuomioistuinlaitokselle osoitettu.

Esityksessä arvioidaan lähestymiskieltoa koskevien hakemusten määrän kasvavan noin 1000 asialla vuodessa. Karkeasti voidaan arvioida, että lähestymiskieltoa koskevan asian käsittely vaatii tuomarilta kaikkine työvaiheineen keskimäärin yhden päivän työmäärän. Tehollisia päiviä on vuodessa noin 220. Tällä perusteella voidaan laskea, että 1000 asian lisääntyminen tarkoittaisi 4,5 tuomarin henkilötyövuoden lisätarvetta. Lisäksi sähköisen valvonnan uudelleen käsittely tulee arviolta vaatimaan vähintään 0,5 tuomarin työpanoksen vuodessa. Laskettuna arvioidulla tuomarin 95.000 euron keskipalkalla palkkausmenot olisivat 475.000 euroa vuodessa. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että tuomareiden lisäksi tarvitaan käräjäsihteereitä ja haastemiehiä samassa suhteessa kuin tuomareita. Arvioidulla käräjäsihteerin keskipalkalla 42.000 eurolla ja arvioidulla haastemiehen keskipalkalla 51.000 eurolla muun henkilöstön palkkausmenot olisivat 255.000 euroa vuodessa. Pelkästään palkkausmenoihin tarvittavan lisämäärärahan tarve olisi siten ainakin noin 0,94 miljoonaa euroa vuodessa.

Laskelmissa tulee lisäksi ottaa huomioon, että lähestymiskiellon rikkomiset varsin todennäköisesti lisääntyvät. Jos uusia rikosasioita arvioidaan olevan vuodessa 200-250 nykyistä enemmän, niiden käsitteleminen edellyttäisi arviolta 0,5 tuomaria. Vastaavasti tarvitaan samassa suhteessa muuta henkilökuntaa. Lisämäärärahararve olisi siten noin 94.000 euroa vuodessa.

Mietinnössä on arvioitu lisäkoulutuksen tarpeen ulottuvan vain poliisiin. Uudistus edellyttää koulutusta myös tuomioistuin- ja syyttäjälaitoksessa, mikä tulee ottaa huomioon arvioitaessa uudistuksen vaikutuksia.

Lausunnon valmistelu

Lausunnon on valmistellut käräjätuomari Tuuli Vänskä. Lausuntoa on käsitelty Tuomariliiton oikeuspoliittisessa valiokunnassa ja hallituksessa sähköpostitse.

Helsingissä 8.11.2021

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry

Sanna Mantila
puheenjohtaja

Minna Hällström
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.